

הרב יואל הלוי ראזנער

ברוקלין נ.י.

מח"ס מנחת עריבה על מס' עירובין

המשך על הפרק מגליון הקודם

בענין להעמיד מצלמות ברפתות שחולבים לחלב ישראל

(מאמר תנובה)

כי איכא דבר טמא בעדרו צריך שיהיה יכול לראותו כשהוא עומד, אבל כי ליכא דבר טמא בעדרו ס"ל להגמ' בפשיטות דא"צ לראות החליבה, ואף שאינו יכול לראותו אפי' כשהוא עומד אפ"ה מותר מאחר שיושב בחוץ ורואה שלא הביאו חלב טמא מבחוץ אף שלא ראה החליבה כלל, עיין בפר"ח בארוכה.

והחת"ס במתק לשונו בתוך דבריו ישב ראייה הראשונה וז"ל אע"ג דתחלת גזירתו היתה משום חשש עירב דבר טמא מ"מ כיון שגזרו ואסרו במנין סתם, אסרו כל חלב שאין ישראל רואה החליבה "או יכול לראות" אפי' ליכא חשש דבר טמא עכ"ל. ומקורו מדברי התוס' שם (ד"ה תנינא) דרואהו לאו דוקא אלא יכול לראותו. ובדברים האלו נתישב ראייה הראשונה של הפר"ח דמעולם לא חייבו חכמים ראייה ממש אלא מעיקרא תיקנו חכמים דסגי ביכול לראותו, א"כ שפיר איכא למימר דנאסר במנין אלא דביכול לראותו הרי נתקיים תקנת חכמים.

אבל ראייה הב' שהביא הפר"ח דמבואר בגמ' דבליכא דבר טמא בעדרו סגי ביושב בחוץ אף שאינו יכול לראות החליבה כלל אפי' כשהוא עומד, זה לא נתישב כלל בדברי החת"ס האלו שהרי בזה חסר גם התנאי ד"יכול לראותו" ולמה מותר בכה"ג הרי אין ישראל רואהו, והחת"ס לא כתב שום ישוב לשיטתו, וגם הבאים אחריו לא ראיתי מי שנתעורר בזה. וכן בתשובת מעיל שמואל סימן יב שכתב לישיב ראיות הפר"ח משום דסגי ביכול לראותו, אבל מראיה הב' התעלם לגמרי. ואענה אני חלקי מה שנלע"ד לבאר את זה בב' אופנים.

ראיתי בקובץ אור ישראל גליון סג שדנו הרבנים הגאונים שליט"א בחלב שחלבו עכו"ם וישראל רואהו ע"י ווידיאו קעמרע'ס אם כשר הדבר לעשות כן. ויש לי להעיר על ענין זה כדרכה של תורה. ואם כי ירא אנכי להורות בזה הלכה למעשה אך מאחר שכבר יצא הדבר בהיתר מפוסקי זמנינו אמרתי להוסיף טעמים ונימוקים.

א

ביאור לשיטת החת"ס דצריך ראייה ממש איך מהני ישראל עומד בחוץ

הנה בשו"ת חת"ס יו"ד סימן קז האריך לברר מן הש"ס והפוסקים דחלב נאסר במנין ואפי' במקום שאין חלב טמא מצוי וליכא שום חשש שנתערב בתוכו חלב טמא אפ"ה אסור מדרבנן לשותותו כיון דנאסר במנין נשאר האיסור אף היכא שבטל הטעם. וחולק על הפר"ח (סימן קטו) והרדב"ז דס"ל דלא נאסר במנין. אבל הדבר יפלא מאד שבין כל הראיות שהרבה החת"ס להביא לשיטתו התעלם החת"ס לגמרי מהראיה העיקרי שעליו בנה הפר"ח את שיטתו, והוא מדברי הגמ' ע"ז לט ע"ב דת"ר ישראל בצד עדרו של עובדי כוכבים ועובר כוכבים חולב ומביא לו ואינו חושש היכי דמי אי דליכא דבר טמא בעדרו פשיטא, ואי דאיכא דבר טמא בעדרו אמאי לעולם דאיכא דבר טמא בעדרו וכי קאי חזי ליה וכי יתיב לא חזי ליה וכו' ומוכיח מזה הפר"ח שני ראיות דא"צ ראית ישראל כלל אלא סגי בהוכחה שלא נתערב בתוכו חלב טמא. א) שהרי כשהוא יושב אינו רואה החליבה כלל ומותר מאחר דהגוי מירתת לערב בתוכו חלב טמא ב) מוכח מדברי הגמ' דדוקא

יכולים להביא שם חלב טמא. ואף דבאמת אין אנו חוששין שהעכו"ם הביא לשם חלב טמא מ"מ שוב הוי בכלל הגזירה ונאסר משום לא פלוג, זולת אם ישראל יושב מבחוץ אצל הדיר ורואה שלא הביאו לשם חלב טמא. ועיין בבית מאיר סימן קטו שבאמת תמה על הפרי חדש שהתיר חלב עכו"ם במקום שלא נמצא שם חלב טמא וז"ל, תמה אני אם יש מקום ועיר בעולם שלא יהיה בנמצא שם דבר טמא עי"ש. אבל באמת במה שדקדקנו בדברי החת"ס נתישב תמיהתו דכד דייקת בלשון הפר"ח תראה שלא כתב הפר"ח שאין "בהמה טמאה" מצוי בעיר אלא כתב וז"ל הכלל העולה דבעיר שלא נמצא שם "חלב טמא" או הוא יותר ביוקר מחלב טהור מותר לקנות מהעכו"ם וכו', ואין כונתו דלא נמצא בהעיר בהמה טמאה, דהרי לא כתב אלא ד"חלב טמא" לא נמצא שם, מאחר דאין שום גוי חולב את הבהמות הטמאות מחמת שמאוס הוא להם, משו"ה אין מצוי שם חלב טמא. והפר"ח ס"ל דכה"ג מותר לתנות חלב עכו"ם כיון דליכא שום חשש שנתערב בתוכו חלב טמא, וע"ז פליג החת"ס וס"ל דכיון דסו"ס נמצא בהעיר בהמות טמאות הרי הוא בכלל הגזירה אף דליכא שום חשש, אבל באופן דליכא שום דבר טמא בהעיר וא"א להביא לשם דבר טמא מודה גם החת"ס דא"צ להיות ישראל רואה, דזהו דין האמור בש"ס באין בהמה טמאה בהעדר א"צ שהישראל יראה החליבה.

וביסוד זה יש לישב מה שהביא האג"מ (יו"ד ח"א סימן מח עמוד פד) ראייה נגד החת"ס וס"ל דא"צ ראייה ממש אלא סגי ב"אנן סהדי" דהוי כמו ראייה, מהא דמהני באין דבר טמא בהעדר ישראל יושב מבחוץ אף שאינו יכול לראות משום דאנן סהדי דלא נתערב שם חלב טמא. [והוא אותו הראיה שהביא הפר"ח אלא שהפר"ח למד מזה דלא נאסר במנין והאג"מ למד מזה דאנן סהדי מהני כמו ראייה] אבל לפמ"ש מיושב שיטת החת"ס, דאה"נ באין דבר טמא בהעדר מעיקרא אינו בכלל הגזירה משו"ה מהני אנן סהדי כיון דליכא שם דבר טמא, אבל בדאיכא

אופן א' נלענ"ד דבאמת באופן דליכא דבר טמא בהעדר וידוע בבירור שלא יכלו להביא שם חלב טמא מבחוץ, באמת ליכא כלל האיסור של חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואה, דכל האיסור דחלב עכו"ם אינו אלא ביש לו דבר טמא בהעדר או שיש אפשרות להביא שם חלב טמא, לפיכך אמרו בגמ' דבליכא דבר טמא בהעדר ויושב מבחוץ ורואה שלא הביאו חלב טמא ממק"א מותר אף שלא ראה כלל החליבה, דבכה"ג דליכא דבר טמא בהעדר מעיקרא לא אסרוהו חכמים. ואינו דומה למש"כ החת"ס דכיון דנאסר במנין אסור אף במקום דליכא חשש שנתערב בתוכו חלב טמא ואפי' ברור לנו שהוא חלב טהור מ"מ אסור, דזהו רק באופן דעכ"פ יכול להיות במקום ההוא חלב טמא, לכן אף דליכא חשש שהעכו"ם עירוב חלב טמא בתוך חלב הטהור מ"מ אסור משום דנאסר במנין, דכיון דאפשר להיות במקום ההוא חלב טמא הוי כיש בהמה טמאה בהעדר ובכה"ג התקינו חכמים דצריך להיות ישראל רואה או יכול לראותו, ע"כ לא מהני שום בירור אחר. אבל בדליכא דבר טמא בהעדר וידועים שלא יכלו להביא ממק"א דבר טמא אף להחת"ס א"צ להיות ישראל רואה דהרי מפורש בש"ס דבכה"ג א"צ להיות רואה ולא שייך לומר דנאסר במנין דהרי בכה"ג מעולם לא נאסר, ומש"כ החת"ס בתחילת תשובתו וז"ל אי חלב נאסר במנין אפי' במקום וזמן שאין בהמה טמאה "הראויה לחלוב" מצוי ביניהם כבזמן מקומות אלו שהבהמות הטמאים המצויים גם הגוים ממאסים חלבם עכ"ל. היינו דבאמת מצוי בהמות טמאות אלא שאינו ראוי לחלוב ואין לחוש שיערב בתוכו חלב טמא מחמת שהגוים ממאסים החלב ההוא, ע"ז אמר החת"ס דמ"מ הרי הוא בכלל הגזירה כיון דיש במציאות שם חלב טמא והוי כיש לו בהמה טמאה בעדרו.

ומה"ט לעולם צריך להיות ישראל רואה לשיטת החת"ס וסיעתו ולא שייך שום אופן להתיר על סמך שאין בהמה טמאה מצויה שם שהרי באמת ליכא מציאות כזה שלא יהיה בהמה טמאה מצויה בכל העיר, וא"כ הרי

להיות רואה, ודאי דסגי גם בהוכחה אחרת דלא בא דבר טמא לתוך הדיר. דדוקא ביש דבר טמא בהעדר או שיכולים להביא ממק"א הסיקו הפוסקים דלא מהני הוכחה אחרת דלא נתערב בתוכו חלב טמא, דכיון דנאסר במנין וגזרו שצריך שהישראל יראה החליבה צריך ראייה דוקא ולא שום הוכחה אחרת, אבל באין דבר טמא שם דמעולם לא הצריכו חכמים ראיית החליבה, וא"כ העיקר שיתברר דלא היה בתוך הדיר דבר טמא וגם לא הביאו לשם ממק"א ואין שום נפק"מ איזה הוכחה שיהיה.

ואין לומר דגם באין דבר טמא בהעדר הוא בכלל הגזירה ונאסר במנין אלא שאז לא הצריכו להיות ישראל רואה החליבה, אבל הצריכו שישראל ישב בצד העדר ויראה בחוץ שאין מביאין דבר טמא לתוך הדיר, וגם בזה לא מהני שום בירור אחר זולת שישראל ישב בצד העדר, ז"א דהרי לא נזכר במתני' גזירת חכמים כזה, דבדף לה: חשב שם כל מה שאסרו חכמים וחשב רק חלב שחלבו נכרי ואין ישראל רואהו, היינו ראיית החליבה עצמו, ולפי מה דביררנו מיירי מתני' רק ביש לו דבר טמא בתוך העדר דהרי רק בזה צריך לראות החליבה אבל לא נזכר כלל תקנה האחרת דבאין לו דבר טמא דצריך להיות יושב בחוץ, משמע דבאמת לא היה שם אלא תקנה אחד, דביש לו דבר טמא צריך להיות רואה החליבה, רק הגמ' דף לט: מבאר דהא דבאין לו דבר טמא בעדרו מותר הוא רק ביושב מבחוץ, דע"י שנתברר דאין בהעדר דבר טמא ולא יכלו להביא ממק"א ממילא יצא מכלל האיסור של חלב עכו"ם. משא"כ אם אינו יושב בצד העדר הוי כיש לו דבר טמא בהעדר כיון שיכולין להביא ממק"א. וע"כ נלענ"ד דלענין זה גם הפוסקים המחמירים מודים דמהני גם הוכחה אחרת ולא דוקא ישראל יושב מחוץ, וכל מה שדיברו הפוסקים דלא מהני הוכחה אחרת אינו אלא לענין הוכחות שלא נתערב בתוכו חלב טמא, אבל אם יהיה לנו הוכחות שלא יכלו להביא לתוך הדיר חלב טמא מזה לא דיברו הפוסקים.

דבר טמא בהעדר או שיכולים להביא שם דבר טמא ממק"א, ככה"ג הרי הוא בכלל הגזירה ובזה צריך ראייה ממש ולא סגי באנן סהדי אחרת.

ובזה מיושב מה שעוררו כמה אחרונים מדברי רש"י בספר הפרדס שכתב וז"ל חלב שחלבו גוי אסור לישראל אבל אם אין שם גמלים וחזירים ודבר טמא מותר לאכול ולשתות ממנו וכו' וכיון שאין דבר טמא מצוי שם בבירור מאי איפשר לחוש בו, דת"ר יושב ישראל בצד עדרו של גוי וגוי חולב וישראל אוכל וכו' עכ"ל. וזהו לכאורה סתירה לדברי השערי דורא בשם רש"י והביאו החת"ס דאף שאין בהמה טמאה בדיר אסור. והיטב אשר דיבר בספר "כונת הלב" (עמוד כג - כד) דרש"י ס"ל לחלק בין אין דבר טמא בדיר אבל ישנו בעיר דבר טמא אז אסרו משום לא פלוג ומזה מיירי השערי דורא, אבל אם אין בהמה טמאה מצוי בכל העיר ככה"ג מודה רש"י דלא גזרו כלל, ומזה מיירי בספר הפרדס שכתב דלא נמצא שם בהמה טמאה כונתו דבכל העיר לא נמצא, וכתב דרש"י למד את זה מדין ה"חילק" דאע"ג דנאסר משום לא פלוג מ"מ היכא דטינא לא מגדלי דג טמא מותר זת"ד. אבל עדיין תקשה מהיכא למד רש"י דין זה הלא בספר הפרדס לא נזכר שום ראייה מדין החילק ולא הביא אלא דברי הגמ' דישראל יושב בצד העדר, ומיכאן מוכח מדברי הגמ' האלו מהו הדין באין דבר טמא בכל העיר. אבל לפמ"ש מיושב דהרי הא דמהני ישראל יושב בצד העדר ואינו יוכל לראות כשהוא עומד, הוא לא משום דהוי כישראל רואהו, אלא דכיון דנתברר דליכא בהדיר דבר טמא ולא יכלו להביא לשם חלב טמא ממק"א ככה"ג מעיקרא אינו בכלל הגזירה ולא נאסר משום לא פלוג, מזה למד רש"י דה"ה היכא דאין בהמה טמאה מצוי בכל העיר א"כ אין באפשרות להביא לשם חלב טמא, הוי כישראל יושב בצד העדר דלא נכנס בכלל הגזירה.

ומעתה נלענ"ד דבאין דבר טמא בהעדר דאז סגי להיות ישראל יושב בחוץ וא"צ

דלפי שיטת החת"ס לא מהני ראייה ע"י וידיאוי דבעינן ראייה ממש ואפילו ידיעה והוכחה מוכרחת לא מספיק. ודבריו נכונים היכא דיש דבר טמא בהעדר או שיכולין להביא, אבל לפמ"ש ע"י הוידאוי נעשה כאין דבר טמא בהעדר וא"צ ראייה אף להחת"ס. ומה שכתב שם דלפי החת"ס לא מועיל שום דרך ואופן אחר זולת ישראל רואהו או "עומד מבחוץ שנכלל בכלל רואהו". באמת דבר זה לא נזכר כלל בדברי החת"ס, דהחת"ס מייירי רק ביכול לראות כשהוא עומד דזה נכלל בכלל רואהו, אבל באין לו דבר טמא בהעדר ויושב מבחוץ ואינו יכול לראות כשהוא עומד לא נזכר כלל בדברי החת"ס דהוא בכלל רואהו.

ובמאמרו של הרה"ג מרדכי גרוס שליט"א עמוד לב דן שם אם אינו רואה את הוידאוי בשעת החליבה רק בסוף היום. וכתב דלכאורה סגי בזה נמי ומלבד לדעת החת"ס הנ"ל י"ל דאסירא כיון שאסירא גם כשברירא שליכא בו תערובת חלב טמא, א"כ אפשר כיון דבזמן החליבה לא היה ישראל רואהו נאסר זת"ד. אבל לפמ"ש א"צ הוידאוי שישתמש במקום ראית ישראל והוידאוי אינו משמשת אלא לברר שלא היה בדיר ההוא בהמה טמאה בשעת החליבה, וממילא לא נכנס בכלל הגזירה דחלב עכו"ם, וא"כ הדין נותן דא"צ שיראו הוידאוי בשעת מעשה, ומהני אף לדעת החת"ס לראות בסוף היום דאינו אלא לברר למפרע שאין זה חלב העכו"ם שאסור חז"ל מאחר דלא היה שם דבר טמא.

ג

ביאור דלהחת"ס צריך ברור הנגרים ע"י ישראל שישתמש במקום ראית הישראל

באופן ב' נלענ"ד לבאר למה מהני להחת"ס באין דבר טמא בעדרו וישראל יושב בחוץ אף שאינו יכול לראות כשהוא עומד, דבאמת כמו שכתב החת"ס דרואה לאו דוקא ומהני גם ב"יכול לראות" כמו"כ יש לומר דגם "יכול לראות" הוא לאו דוקא, דהרי מה דמהני "יכול לראות" הוא מטעם המבואר בגמ' דהגוי מירתת לערב שם חלב טמא, א"כ ה"ה הוכחה

ב

ביאור דע"י ראייה בוידאוי נעשה כאין דבר טמא בעדרו דלא צריך ראית החליבה

ומעתה נבוא לנידון דידן אם מהני ראייה ע"י וידיאוי קעמרע'ס (מצלמות) והנה זה ודאי דראייה ע"י וידיאוי לא חשוב ראייה ממש דהרי אינו רואה את החליבה והקעמרע אינו אלא כתמונה בעלמא. וא"כ ודאי דהוי חלב שחלבו נכרי ואין ישראל רואהו. אבל לפמ"ש דכל גזירת חז"ל היה רק ביש דבר טמא בהעדר או שיכולים להביא לשם ממק"א, אבל באין דבר טמא בהעדר אינו בכלל גזירת חז"ל דצריך שישראל יראהו, א"כ שפיר מהני ראייה ע"י הוידאוי שיהיה חלב ישראל, דהרי א"צ להשתמש בהוידאוי רק להבטיח דאין דבר טמא שם בהדיר דבזה א"צ ראייה ממש. ובזה שפיר מהני גם "אנן סהדי" כיון דאינו בכלל התקנה.

וא"כ לא מיבעיא אם באמת אין מצוי שום דבר טמא בהדיר ויכולים לראות זאת ע"י הוידאוי, וא"כ הוי כישראל יושב מבחוץ דא"צ לראות החליבה אף לשיטת החת"ס, אלא אפי' אם באמת יש שם בהמה טמאה בהדיר מ"מ אם יוכלים לראות ע"י הקעמרע'ס שלא נחלב בהמה טמאה ולא עמד שם סמוך למקום החליבה שום בהמה טמאה הוי כאין בהמה טמאה בהדיר, דבזה כיון שיכולין לראות הכל ע"י הוידאו א"כ רק מקום החליבה נחשב כהדיר, וסגי דשם לא היה בהמה טמאה בשעת החליבה, דמה איכפת לן אם במקום שלהלאה ממנו יש בהמה טמאה כיון דבמקום החליבה ליכא בהמה טמאה, הרי לא נמצא אצל החליבה בהמה טמאה, ורק ביושב בחוץ בזה צריך שלא יהיה בכל הדיר בהמה טמאה, דאל"כ הרי יכולין לערב שלא בידיעתו, משא"כ כשיכול להשגיח ע"י הוידאוי יכולין להחשיב את המקום שחולב כדיר בפנ"ע ולהפרידו משאר הדיר ושם ליכא בהמה טמאה.

ונמצינו למדין דראייה ע"י וידאוי מהני גם לשיטת החת"ס מחמת דנעשה כאין דבר טמא בהעדר. וראיתי באור ישראל הנ"ל עמוד כח במאמרו של הרה"ג מ"מ ווייסמאנדל שליט"א

חל עליו האיסור דחלב עכו"ם, ושוב לא מהני בירור למפרע כמו דלא מהני הבירור של עשיית גבינה. זולת אם הנכרי יודע שיכולים להשגיח את החליבה בהוידאוי ומחמת זה מירתת הנכרי לערב בתוכו חלב טמא, י"ל דמהני אף באמת לא השגיח הישראל בהוידאוי מ"מ כיון דהמירתת נעשה ע"י גרמת הישראל חשוב כישראל רואהו.

ד

ביאור שיטת הבית מאיר דצריך ידיעה ברורה כמו ראה

והנה כל מה שכתבנו הוא לשיטת החת"ס וסיעתו דלא מהני שום בירור אחרת רק ישראל רואה, ומזה הכרחנו א' מב' אופנים א. דבאין דבר טמא בהעדר וסגי בישראל יושב מבחוץ ע"כ אינו בכלל התקנה. ב. דכל בירור שנעשה עי ישראל מהני במקום ראה. אבל ה"בית מאיר" יש לו שיטה אחרת בזה והוא מפרש דמה דמהני ישראל יושב מבחוץ היינו מפני שזה גופא בכלל שחלבו וישראל רואה דמ"ש רואה בעינו או ידיעה שהוא כמו ראה, דכיון שבהעדר אין טמא ומבחוץ יושב ומשמר שלא יביא מבחוץ, הרי ברור שחלב זו מטהורה שבעדר, ואפילו עדות מתקימת לפעמים ע"י ידיעה שהוא כראה עי"ש. ועי"ש שכתב דמשו"ה מתיר הגמ' הגבינה הנעשית ממנה משום דזה נמי כישראל רואה מפני המופת שאין דבר טמא עומד. וזה דלא כהחת"ס דמפרש טעם היתר הגבינה משום דנשתנה ואינו חלב ע"כ יצא מכלל הגזירה, משום דהחת"ס הצריך ראה ממש [או כאופן הב' שביארנו לעיל] לכן מיאן בסברת הבית מאיר.

ומעתה צריך לבאר מהו מידת הבירור שצריך לשיטת ה"בית מאיר" שלא נתערב שם חלב טמא, ואם ראה ע"י הוידאוי סגי להשותו בירור להיות חלב ישראל. וראיתי ב"אור ישראל" שם במאמרו של הרה"ג מ"מ ווייסמאנדל שליט"א (עמוד כה) בהגה שכתב דלשיטת הבית מאיר אפילו יש לנו ידיעה גמורה שאין דבר טמא מתערב וידעיתנו כאיתן חזקה מצד כל ידיעות שיש לנו שבאופן

אחרת מהני כמו מירתת. ואף שכתב החת"ס דכיון שגזרו ואסרו במגין סתם אסור כל חלב עכו"ם אפי' ליכא חשש דבר טמא כגון החולב לגבן, זהו דוקא כשההוכחה נעשה מאליו בלא גרמת ישראל כגון חולב לגבן, דבזה לא עשה הישראל שום פעולה המברר שלא נתערב בתוכו חלב טמא, רק שמוכח מתוכו, ע"כ עדיין הוא בכלל חלב עכו"ם ואסור משום לא פלוג, אבל אם ישראל יושב בחוץ ורואה שלא הביאו לתוך הדיר חלב טמא, א"כ נתברר הדבר ע"י פעולת ישראל שלא נתערב שם חלב טמא, ועי"ז יצא מן הכלל דחלב עכו"ם, דכל בירור שנעשה ע"י הישראל מהני במקום ראית הישראל כמו דמהני בירור דמירתת.

וע"פ סברא זו יש לדחות מה שרצו איזה פוסקים לחדש דבזמנינו דיש פיקוח מהממשלה שלא יערבו בתוכו חלב טמא, א"צ שישראל יראה החליבה, דמירתת ממהמשה הוי בירור דלא נתערב בתוכו חלב טמא, כמו הדין דיוצא ונכנס דמהני מטעם מירתת. אבל לפמ"ש לא קרב זה אל זה דמירתת שנגרם ע"י ישראל הוי במקום ראית ישראל ועי"ז יצא מהדין דחלב נכרי ונתקיים הדין דישראל רואהו, אבל מירתת שנעשה ע"י הממשלה לא נתקיים עי"ז ישראל רואהו, דלא נתהוה שום פעולה ושום בירור ע"י ישראל, א"כ עדיין הוא בכלל חלב נכרי דאסור משום לא פלוג.

ומעתה הדין נותן דמהני ראה ע"י וידאוי קעמרע'ס (מצלמות) שישתמש במקום ראית הישראל אף להחת"ס, לפמ"ש דכל בירור שנעשה ע"י הישראל מהני, א"כ כיון דהישראל רואה ומשגיח על הוידאוי בשעת החליבה דלא יערבו בתוכו חלב טמא, א"כ נתברר הדבר ע"י ישראל ויצא עי"ז מכלל האיסור דחלב עכו"ם.

והנה לפי אופן הא' שכתבנו לעיל העלינו דגם להחת"ס מהני לראות את הוידאוי בסוף היום לברר למפרע דלא נתערב שם חלב טמא. אבל לפי אופן הב' שכתבנו נראה שצריך שיראה הישראל את הוידאוי במשך היום בשעת החליבה ולא מהני לברר בסוף היום למפרע, דאם לא יהיה ראה בשעת החליבה

שהוא כמו ראייה, ואם ליכא ידיעה ברורה או ראייה ממש אסור רק משום "לא פלוג" [וכ"כ החת"ס דהאיסור הוא משום לא פלוג] ולא משום דחיישינן דנתערב בתוכו חלב טמא, ולהכי מהני נכנס ויוצא וסמכינן על מירתת, כיון דהמירתת נובע מתוך הראיה נכנס בכלל רואהו, וכן סמכינן על ראית הקטן כיון דסו"ס ראה איזה ישראל החליבה נכנס בכלל ישראל רואהו, נמצא דעל גוף האיסור שפיר סמכינן על החזקות והוכחת אחרות, וכל מה דהצריך הב"מ ידיעה ברורה כ"כ כמו עדות להוציא ממון, אינו אלא כדי שהידיעה ישתמש במקום ראייה לקיים דברי חכמים דצריך רואהו.

והנה ידועים דברי הרמב"ם פרק טז מהלכות סנהדרין הלכה ו' וז"ל אינו צריך שני עדים אלא בשעת מעשה אבל האיסור עצמו בעד א' יוחזק כיצד אמר עד א' חלב כליות הוא זה כלאי כרם הם פירות אלו, גרושה או זונה הוא זו ואכל או בעל בעדים אחר שהותרה בו הרי זה לוקה אף על פי שעיקר האיסור בעד אחד עכ"ל. חזינן מזה דאפי' מה שצריך שני עדים מדאורייתא ואין לוקין ע"פ עד אחד וא"כ הרי הכא כל ראיות העדות נבנה על רק סמך אמירת העד אחד, ואם לא נאמין לאמירת העד דזה הוא חלב הרי לא ראו עדים את המעשה, אפ"ה לוקין ע"פ אמירת העד כיון דלענין איסור עד אחד נאמן, ממילא נחשב שראו העדים שאכל חלב. וא"כ ק"ו דאיכא למימר כלל זה לענין דין דרבנן דצריך להיות ישראל רואה החליבה, דאם יש לנו אמדנות וחזקות על איזה דבר ועליו נבנה ראית הישראל החליבה, שפיר מהני, אף אם בלא החזקה לא היה נחשב כישראל רואה, מ"מ סמכינן על הראיה שנבנה על החזקה ונחשב דישראל רואהו.

וככל החזיון הזה נוכל לומר לענין ראייה את החליבה ע"י הווידיאוי דאף אם יכולים לעשות זיוף ורמאות במחזה ווידיאוי"ס ותמונות, מ"מ באופן ידיעין דאין שם בהמות טמאות בהדיר ואין לנו חשש שהנכרי עירב בתוכו חלב טמא מחמת כמה טעמים והוכחות, וממילא אין לנו לחשוש שהנכרי יזייף את תמונת הווידיאוי והוכחות האלו סגי

מציאותי אין פה חלב טמא לא מהני כיון שאינו ידיעה ברורה כמו ראייה ממש. וכתב שם (עמוד כו) דלהבית מאיר רק הידיעה ברורה לעדות להוציא ממון הוי ידיעה ברורה חזקה ומוכרת לענין חלב א"כ לא מהני רק אם נוכל להוציא ממון ממי שרואים אותו ע"י הכלי הנ"ל גונב או לעדות גיטין וקידושין. ומסיק שם (עמוד כח) דכהיום שהזיוף והרמאות במחזה ווידיאוי"ס ותמונות נפוצים ומקובלים ויד כל ממשמשים בתוכנות העשויים להכי, בודאי א"א להוציא ממון ע"י הווידיאוי. ואם נרצה לסמוך על הווידיאוי רק כאומדנא חזקה הרי עלינו לשאול את עצמינו האם אומדנא דמוכח נובע רק מכח תמונות הללו בלבד, או האומדנא בלבינו נובע מפני שאנו יודעים מבלי הווידיאוי את המציאות שבכל אופן אין מערבים חלב טמא וכו', וע"כ לא מהני הווידיאוי להיות ידיעה ברורה הצריך לענין החלב זת"ד.

ולבבי לא כן ידמה כאשר נבאר, הנה בתחילה נבאר את יסודו של הבית מאיר דצריך ידיעה ברורה כמו ראייה ולא מהני שום חזקה דמהני בשאר איסורי תורה, ולכאורה הדבר תמוה איך אפשר לומר דבחלב עכו"ם צריך ידיעה ברורה כמו עדות להוציא ממון, הרי הש"ך סימן קטו ס"ק ג' וכל הפוסקים כתבו דסגי ביוצא ונכנס משום דהעכו"ם מירתת לערב חלב טמא, והרי סברא דמירתת אינו סברא ברורה להוציא ממון על ידו, ועוד הרי כתב הרמ"א דאפי' ישראל קטן או קטנה מועילים דהעובד כוכבים מרתת לפניהם, והרי בשום איסורים אחרים לא סמכינן כ"כ על הקטן וכ"ש דלא הוי ידיעה ברורה להוציא ממון ע"י הקטן, ובחלב עכו"ם סומכינן על הקטן חזינן מזה דאדרבא בחלב עכו"ם הקילו יותר משאר איסורי תורה, וכ"ש דהיה צריך להיות מועיל אנון שהדי ושאר חזקות דמהני באיסורים.

אך התירוץ לזה פשוט דטעם הב"מ דהצריך ידיעה ברורה כמו ראייה אינו מפני חומרת האיסור, דבאמת אין איסור חלב עכו"ם חמור משאר איסורים, אלא כיון דנאסר במנין והצריכו חז"ל ראייה ע"כ לא מהני שום הוכחה אחרת או חזקה זולת ידיעה ברורה

המצב הזה, שהרי יכול ליראות מקום החשש, ה"נ מושיהו יכול ליראות לפי המצב הזה, וכל זה נכלל בלשון הח"ס.

וגם מש"כ להקשות על דברי הבית מאיר שהבאתי דס"ל דהגזירה היתה דבעינן בירור של "ידיעה גמורה" וזהו הכונה של "ישראל רואהו" דגזרו חכז"ל, ולא אומדנות וחזקות אף שמועילות לשאר דיני אר"ה, וכמו דלענין עדות (עי' חו"מ סי' צ' סי' ט"ז וסמ"ע סי' ל' סק"מ) שמבואר שידיעה גמורה מספיק לענין עדות ולא בעי ראייה, ה"נ ידיעה גמורה כזו בעי לענין חלב דנקרא רואהו מחמתת הידיעה הגמורה הזה, והוקשה הרב הנ"ל הא גם קטן משגיח סגי, והרי קטן לא נאמן לעדות, ולק"מ דודאי לא ס"ל להב"מ דבעי עדות, או נאמנות של עדות או ב"ד, אלא סוג ידיעה דהוא ידיעה גמורה שנחשבה כראיה, ומושג זה של ידיעה כראיה "לענין עדות איתמר" וכנ"ל, והכ"נ בחלב, ואפילו ע"י קטן כי לא עדות בעינן.

דהלא הב"מ בא לתרץ מה דמבואר בש"ס וראשונים שאם נחלב לגבן מותר, או שבדיר שמצוי דבר טמא סגי שישראל עומד מבחוץ מותר ויכול ליראות לפניו כשהוא עומד שמותר, ואם אין דבר טמא בתוך הדיר סגי שישראל יושב מבחוץ אף שאינו יכול להסתכל בפנים כשהוא עומד, ונכנס ויוצא מותר, ומה מועילו אלו הבירורים אם גזירה במנין, וע"ז מתרץ דכיון דבכה"ג נקרא רואהו לא נכלל בכלל הגזירה.

דבר זר ורחוק לומר שגם הח"ס בעצם ס"ל דאם לא נמצא בהמה טמאה הרי החלב מותרת ולא גזרו ביה, אלא שס"ל כמו שהוקשו על הפר"ח דאין מציאות שלא יהי' דבר טמא מצוי, דאת"ל דבאין דבר טמא לא נכנס בגזירה, א"כ הרי יש טעם, וא"כ הרי ביש דבר טמא רק חייב לחוש לחשש תערובות כהפר"ח או להוסיף דחייב לחוש אף לחשש הרחוק ביותר כמ"ש החכ"א (כלל ס"ז) והאבני"ז (סי' ק"ג) דלא צודק הפר"ח אפילו לשיטתו, שחייב לחוש אפילו לחשש רחוק מאוד [אף חשש שלא עולה על דעתינו] והבאתי דברי האבני"ז דס"ל דבבהמות ישראל ועכו"ם חולבים אז יש רק חשש תערובות וזה מסתבר, ופשוט, אבל לענין חלב נכרי כל דס"ל מטעם גזירה הרי אפילו אין דבר טמא בכל העולם, וכמ"ש שהבאתי המון הראשונים ופשוט כן בכל הפוסקים, ולהח"ס רק ראייה מספקת כמ"ש החזו"א והאגר"מ.

לענין חומרת האיסור, וכיון שנתחזק לנו ע"י אומדנא שמערכת הווידאוי לא נזדייף, שוב חשוב מה שרואין ע"י הווידאוי את החליבה כראיה גמורה שישתמש במקום ראת הישראל, דאף דראיה ע"י ווידאוי אינו ראייה ממש מ"מ כיון דלשיטת הבית מאיר א"צ ראייה ממש ומהני ידיעה ברורה כמו ראייה, והרי ע"י הווידאוי רואים את הדבר בחוש כמו שהיו רואין את הדבר ממש, ולא גרע מישראל עומד בחוץ דהוי ידיעה ברורה. כללו של דבר לענין החשש זיוף בהווידאוי יכולים לסמוך על אומדנות וחזקות דמהני גבי איסורים, ולענין ראת החליבה נסמוך על ראייה ע"י הווידאו דהוי ידיעה ברורה, ודומה ממש למש"כ הרמב"ם הנ"ל דעל האיסור עצמו סמכינן על עד אחד ושוב מהני ראת שני עדים על המעשה.

ומעתה מש"כ הרה"ג מ"מ ווייסמאנדל שליט"א דלא מהני להוציא ממון ע"י וידאוי, לא דמי לנידון שלנו, דלענין ממון חיישינן על זיוף הווידאוי אבל לענין איסור סמכינן על חזקה ואומדנא דלא נזדייף, וכך מה שערער דהאומדנא בלבינו נובע מפני שאנו יודעים מבלי הווידאוי את המציאות שבכל אופן אין מערבים חלב טמא, ואין סומכים על ראת הווידאוי. לפמ"ש אין זה מגרע אדרבה כיון דיודעים מבלי הווידאוי שאין מערבים חלב טמא, א"כ אזדא לגמרי חשש זיוף בהווידאוי וממילא שפיר יכולים לקיים מה שאמרו חכמים שיהא ישראל רואהו ע"י ווידאוי קעמרע'ס.

תגובת הכותב הרב מנחם מאיר ווייסמנדל:

הרב ר"י ראזנער שליט"א כתב להקשות על הח"ס שכתב וז"ל אסרו כל חלב שאין ישראל "רואה החליבה או יכול לראות" אפי' ליכא חשש דבר טמא, דבעינן "וישראל רואהו ונכלל בזה יכול ליראותו" דייקא, וכל כח בירור אינו מועיל, א"כ למה באין דבר טמא בעדר מספיק יושב מבחוץ הא לא יכול ליראות אפילו כשהוא עומד, ולק"מ דכמו שס"ל להח"ס דביש דבר טמא בעדרו הרי נכלל בביתו של יכול ליראות, וסו"ס נובע ממה שמשויהו להבפנים מירתת, ה"ה באין דבר טמא בעדרו וישראל, שקבעו חזו"ל שהבפנים מירתת די למאי שצריך להפי